

бути типовим для кількох авторів. Так, наприклад, використання одних і тих самих лексичних одиниць пояснюється тематикою творів, яка може збігатися. Серед найчастіше вживаних граматичних та синтаксичних засобів слід відокремити повтор та заперечення, які спостерігаються майже в усіх авторів. Із стилістичних засобів, що зустрічалися найчастіше у різних авторів, назвемо використання метафор і паралельних конструкцій. Перспективами подальшого дослідження у представленому напрямі може бути вивчення та порівняння більшої кількості афоризмів різних авторів та особливостей використання в них різноманітних оканальних засобів в залежності від їхньої тематики.

Бібліографічні посилання

1. **Адамчук Т. В.** Тематизация эмоций в тексте (на материале современного английского языка): дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Т. В. Адамчук. – Пятигорск, 1996. – 189 с.
2. **Александрова О. В.** Проблемы экспрессивного синтаксиса / О. В. Александрова. – М. : Высш. шк., 1984. – 211 с.
3. **Валгина Н. С.** Теория текста / Н. С. Валгина. – М. : Логос, – 2003. – 280 с.
4. **Жданов Ю. Н.** О понятии «информационная недостаточность текста» / Ю. Н. Жданов // Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 1. Проблемы филологии языка и сопоставительной лингвистики. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 1999. – С. 117–129.
5. **Сухоруков Л. С.** Лаконичные записки / Л. С. Сухоруков. – Ставрополь : Кн. изд-во, 1990. – С. 126.
6. **Aitchison J.** Linguistics / J. Aitchison. – London: Hodder & Stoughton, 1992. – 232 p.
7. **Aphorisms and favourite sayings:** <http://www.aphorism4all.com>
8. **Burchfield R.** The English Language / R. Burchfield. – Oxford; NY: Oxford University Press, 1985. – 194 p.
9. **Charleston B.** Studies in the Emotional and Affective Means of Expression in Modern English / B. Charleston. – Bern: Franke Verlag, 1960. – 357 p.
10. **Fowler H.W.** A dictionary of Modern Usage / H.W. Fowler. – Wordsworth Editions LTD., 1994. – 742 p.

Надійшла до редколегії 10.11.2012 р.

УДК 81'27'373.611:32:005.573

І. В. Лосєва

Львівський національний університет ім. І. Франка

МОВНІ ІГРИ В ПОЛІТИЧНІЙ ПОЛЕМІЦІ

Аналізуються мовні ігри в політичній полеміці. Розглянуто теоретичні засади вивчення мовних ігор вітчизняними та зарубіжними лінгвістами, досліджено способи їхнього утворення на різних лінгвістичних рівнях.

Ключові слова: мовні ігри, полеміка, лінгвістичний аналіз, оціночна функція, дискурс.

Анализируются языковые игры в политической полемике. Рассмотрены теоретические основы изучения языковых игр отечественными и зарубежными лингвистами, исследованы способы их образования на различных лингвистических уровнях.

Ключевые слова: языковые игры, полемика, лингвистический анализ, оценочная функция, дискурс.

The article analyzes the language games in the political debate. The theoretical bases of the study of language games by Ukrainian and foreign linguists are described. The methods of formation of language games on different linguistic levels are investigated.

Key words: language games, political debate, linguistic analysis, evaluation function, discourse.

Упродовж останніх років можна спостерігати, як посилюється тенденція до запровадження ігрових елементів у політичній сфері суспільного життя. Це значною мірою стосується форм діяльності політиків, їхньої поведінки та демонстрування поглядів. На тлі багатьох активних процесів, що відбуваються в сучасному політичному дискурсі, мовна гра посідає одне з найважливіших місць. Мовні ігри становлять одну із головних і показових тенденцій мови політичного дискурсу. Будь-яка гра, будучи елементарною функцією життєдіяльності людини, універсальним механізмом її психіки, пронизує всі сфери нашого повсякдення. Мовна гра є так званою вершиною ігрових можливостей людини, яка активізує її творчий потенціал, змушує перевтілюватися, входити в новий образ, перебувати в постійному пошуку й послуговуватися належними мовними засобами. Окрім того, мовна гра як ознака високої кваліфікації комуніканта, а саме рівня його освіченості й культурної обізнаності, навчає людину отримувати задоволення не тільки від гри як такої, а й від вдало переданої думки. Раніше мовна гра застосовувалася лише в чітко обмеженій та периферійній сфері суспільного життя – у політичній сатири, анекдотах та жартах. На сучасному ж етапі можемо простежити мовну гру, яка знайшла своє місце в політичних дебатах, дискусіях, коментарях, інтерв'ю та інших мультимедійних формах презентації поглядів політиків, скажімо, у виборчих агітках та білбордах. Отже, з огляду на масштаб застосування й функцію цього явища можна говорити про актуальність і новизну даного феномена в політичному дискурсі. **Метою та завданням** цієї статті є розгляд теоретичних засад вивчення мовних ігор вітчизняними та зарубіжними лінгвістами, а також опис способів утворення мовних ігор в політичній полеміці на певних рівнях.

Саме ж поняття мовної гри було запропоновано Л. Вітгенштейном у праці «Філософські дослідження», де він представив теорію «мовної гри», згідно з якою політика вважалася полем гри, у якій правила продиктовані законами мови й обумовлені соціокультурним контекстом, а вся мова загалом є сукупністю мовних ігор [6, 17]. Специфіка ж самого поняття полягала в тому, що воно містило в собі одночасно і поняття як цілісні й закінчені системи комунікації, організовані за своїми внутрішніми правилами, і метод як сукупність засобів прояснення мови в дії, висвітлення її функцій. У текстах Л. Вітгенштейна зустрічаються три основні взаємодоповнюючі форми розуміння поняття мовних ігор. Перша – це вихідні лінгвістичні форми, з яких починається навчання мові шляхом включення того, хто навчається, у певні види діяльності. За словами вченого, «мовна гра» – це сукупність мови й діяльності [2, с. 95]. Друга: мовні ігри розглядаються як спрощені, ідеалізовані моделі вживання слів, послідовне ускладнення яких демонструє динаміку мови. Третя форма виражає соціокультурний аспект ігор, відображений у понятті форм життя; як зазначає сам Л. Вітгенштайн, «уявити собі якусь мову означає уявити собі якийсь спосіб життя» [2, с. 98].

Особливою значимістю відрізняється філософська концепція Й. Хейзінги, який визначив правила гри, що розуміються і дотримуються гравцями: гра – це процес, спрямований на отримання задоволення. Сфера мовних ігор обмежена ресурсами мови і, власне, її системою. Будь-яка мовна активність автоматично підкоряється правилам, установленим мовою, саме тому практично будь-який «хід» у мовній грі можна передбачити. Цю тезу підтримує і Н. Д. Арутюнова, пропонуючи розглядати феномен мовних ігор у функціонально-прагматичному ракурсі як порушення нормативного використання мовної одиниці на тлі мовних стереотипів, пов'язуючи мовні ігри з порушенням семантичних і прагматичних правил використання мовних засобів, з мовними аномаліями. Системний характер мови й закономірності її функціонування підпорядковують своїй логіці будь-які ненормативні утворення [1, с. 4].

Із лінгвістичних позицій мовна гра досліджувалася також у працях Е. М. Береговської (1999), Т. А. Грідіної (1996), О. А. Земської (1983, 1992), С. В. Ільсо-

вої (2002, 2009), Н. І. Клушиної (2002, 2003), В. Г. Костомарова (2005), Л. В. Лисоченко та О. В. Лисоченко (2003), А. О. Негришева (2009), Н. А. Ніколіної (2003), Б. Ю. Нормана (2006), Г. Ф. Рахімкулової (2004), В. З. Саннікова (1999, 2001, 2003) та ін.

Зазначимо, що мовні ігри можуть виникати лише в середовищі, яке відповідає певним умовам. Перш за все це наявність мовного товариства, адже якщо немає носіїв мови, то і немає самої мови. Окрім того, мова має неодмінно використовуватися, інакше їй загрожують занепад і знищення. По-друге, слова, що вживаються в процесі гри, слід розуміти адекватно. А це означає, що кожний учасник повинен дотримуватися прийнятих правил. По-третє, порушення правил мовної гри має засуджуватися іншими членами співтовариства, інакше це може призвести до непередбачуваних наслідків. Такі умови є необхідними не лише для виникнення мовних ігор, але й для їхнього ефективного функціонування.

Отже, вивчаючи та описуючи способи утворення мовних ігор в політичній полеміці, ряд дослідників виділили такі рівні: фонетико-графічний та лексичний, словотвірний та морфологічний, синтаксичний, мовна гра на основі прецедентних текстів тощо [4, с. 121].

Як найбільш функціональні були визначені мовні ігри на фонетико-графічному рівні, які насамперед реалізують емоційний бік оцінки і мають функцію привертання уваги, оскільки особливість звукоряду виділяє фразу серед інших і, за словами Т. С. Моніної, вона перша впадає в очі [5, с. 240]. Серед найбільш уживаних засобів цього рівня утворення мовних ігор в політичній полеміці назвемо такі: анафора – повторення окремих слів або оборотів на початку уривків, з яких складається висловлювання; епіфора – протилежна анафорі стилістична фігура, що утворюється повтором окремих слів або словосполучень на кінці суміжних мовних одиниць; паліндром – реалізація фонетичної зворотності лексем та графічні виділення окремих частин слова з метою актуалізації певного сегмента. Мовні ігри на лексичному рівні часто будуються на полісемії – багатозначності, наявності кількох значень у мовної одиниці, паронімії – грі слів, заснованій на близькості слів за формою та значенням, використанні омофонів – слів, які вимовляються однаково, але мають різне значення й написання, а також на метафоричному використанні окремих частин мови. Особливу роль у процесі утворення мовних ігор відіграє словотвірний рівень, який оперативно реагує на культурну й соціополітичну динаміку дійсності та свідомості носіїв мови. Лінгвістичні дослідження показують, що одним із найпродуктивніших способів утворення мовних ігор на даному рівні є словоскладання – об'єднання повнозначних слів або їхніх основ в окремо оформлений комплекс. Саме тому так звана ефектність слова, що включає до себе кілька основ із різним смисловим наповненням, виправдовує широкое використання способу складання в утворенні одиниць мовних ігор.

Аналізуючи мовні ігри на морфологічному рівні, зазначимо, що морфологічні засоби, на відміну від лексичних і словотвірних, мають значно менше способів для вираження оціночної функції та експресивно-емоційного впливу на реципієнта. Проте саме системне розуміння граматики робить людину здатною мислити – породжувати думки у формі понять, суджень, у тому числі здійснювати розумовий акт оцінки: співвідносити своє ціннісне судження з об'єктивною дійсністю. Беручи до уваги те, що відхилення від певних норм становить основу утворення елементів мовної гри, можна спостерігати безліч випадків відступів від системних класифікацій, що використовуються для реалізації оцінної функції мовної гри, а саме руйнування родової парадигми, парадигми числівника та відмінювання і багато інших.

При розгляді мовних ігор на синтаксичному рівні простежується їхня активна реалізація в тексті за рахунок використання різних синтаксичних конструкцій, що підсилюють експресію та прагматичний ефект висловлювання. Найбільш поши-

реними експресивними синтаксичними конструкціями є питальні, окличні конструкції, а також оціночні репліки.

За словами Ю.Н. Караулова, прецедентні тексти являють собою такі, що характерні для тієї чи іншої особи в пізнавальному та емоційному сенсі, вони мають понадособистісний характер, тобто є добре відомими широкому колу, що оточує дану особу, включаючи її попередників і сучасників [3, с. 216]. Досліджуючи використання прецедентних текстів у мовних іграх, ми виявили дослівне використання прецедентних текстів та трансформацію форми прецедентного тексту. Отже, мовна гра на основі прецедентного тексту, безсумнівно, відкриває нові пласти значення та смислу, є інтерактивною грою з реципієнтом, а також надає нові, креативні можливості для продуцента.

Описавши підходи до вивчення мовної гри та проаналізувавши її оціночні функції в тексті з точки зору рівневого лінгвістичного аналізу, можемо стверджувати, що проблеми вивчення мовної гри в політичній полеміці являють собою перспективне завдання для подальших наукових досліджень.

Бібліографічні посилання

1. Арутюнова Н. Д. Аномалии и язык (К проблеме языковой «картины мира») / Н. Д. Арутюнова // Вопр. языкознания. – 1987. – № 3. – С. 3–11.

2. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження / Л. Вітгенштайн. – К. : Основи, 1995. – 311 с.

3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 264 с.

4. Качалова И. Н. Языковая игра в публицистическом тексте / И. Н. Качалова //

Изв. ВУЗов: Проблемы полиграфии и издательского дела. – 2007. – № 1. – С. 119–124.

5. Моница Т. С. Оценочная функция языковой игры в газете / Т. С. Моница // Язык и стиль современных средств массовой информации: межвуз. сб. науч. тр. Всерос. конф., посв. 80-летию проф. Н. С. Валгиной. – М. : МГУП, 2007.

6. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. П. Нагорна. – К. : Світогляд, 2005. – 315 с.

Надійшла до редколегії 6.11.2012 р.

УДК 811.111'373.7

А. В. Марковська

Миколаївський національний аграрний університет

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У РІЗНИХ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ)

Досліджуються семантичні особливості англійських фразеологізмів. Розглядається питання фразеологічного значення та внутрішньої форми фразеологізмів англійської мови (у британському та американському варіантах).

Ключові слова: семантичні особливості, англійські фразеологізми, фразеологічне значення, внутрішня форма.

Исследуются семантические особенности англоязычных фразеологизмов. Рассматривается вопрос фразеологического значения и внутренней формы фразеологизмов английского языка (в британском и американском вариантах).

Ключевые слова: семантические особенности, англоязычные фразеологизмы, фразеологическое значение, внутренняя форма.